

DREPTUL ȘI LIBERTATEA COPIILOR DIN MEDII DEZAVANTAJATE LA EDUCAȚIE ȘI IMPACTUL TRANSFERĂRII PROCESULUI INSTRUCTIV-EDUCATIV ÎN MEDIUL ON-LINE ASUPRA ACESTORA ÎN PERIOADA PANDEMIEI

Drd. Gabriel-Constantin NICOLA

University of Oradea, Romania

gabi.nicola@yahoo.com

Abstract: The Freedom and Right to Education of Children from Disadvantaged Backgrounds and the Impact of Online Teaching-Learning during the Pandemic

The period following the outbreak of the pandemic in Romania, more precisely from the 11th of March 2020, when the teaching-learning process was transferred online, generated difficulties for students, especially for those from disadvantaged backgrounds, deepening the existing gap between them and the other students. In the short run, we notice effects like: anxiety in children who do not have access to online education, gaps in the process of knowledge acquisition and that of skills development. In the long run, there will be effects ranging from school failure to the inability to access the labour market.

Keywords: *learning outcomes, pandemic crisis, disadvantaged children*

Introducere. Cadrul actual al educației în România

Conform art. 14 cu privire la dreptul la educație, din Carta drepturilor fundamentale a UE „*orice persoană are dreptul la educație, precum și la accesul la formare profesională și formare continuă; acest drept include posibilitatea de a urma gratuit învățământul obligatoriu.*”¹

¹ <http://lex.europa.eu/>

Deși Constituția garantează dreptul la educație, instituțiile responsabile de formarea tinerelor generații s-au dovedit a fi nepregătite pentru mutarea învățării în mediul virtual. Cei care au resimțit cel mai puternic această modificare de paradigmă au fost elevii săraci, care învață în special în mediul rural, iar decalajul deja existent între ei și cei care provin din medii favorizate s-a adâncit tot mai mult.²

Incoerența politicii educaționale din timpul pandemiei, deciziile luate cu întârziere, dar și demersul de implementare a învățământului online, la distanță, din țara noastră, au reprezentat factori ce au afectat în special categoriile dezavantajate dintre elevi.³

Rezultatele învățării – date recente despre România

România a cunoscut o dezvoltare vizibilă în ultimii ani, în domeniul tehnologiei informațiilor comunicaționale.⁴ Cu toate acestea, țara noastră s-a situat pe locul 27 din cele 28 de state membre ale UE în cadrul Indicelui economiei și societății digitale (DESI) în anul 2019, iar în anul 2020, pe locul 26. Acest indice, cuantificat în cadrul Uniunii Europene, monitorizează performanța digitală globală din Europa și urmărește progresele înregistrate de țările UE cu privire la competitivitatea digitală.⁵

Sistemul de evaluări aplicat elevilor din România vizează competențele formate începând cu clasa a doua. Rezultatele evaluărilor aplicate elevilor de clasa a II-a, a IV-a, respectiv a VI-a ar fi trebuit să aibă rol predictiv și regulator pentru procesul educațional, astfel încât să producă efecte pozitive în evaluările elevilor de la clasa a VIII-a și, mai cu seamă, la evaluările PISA⁶, deoarece există similitudine între modelul de test

2 Ceobanu, C., Cucos, C., Istrate, O., Pânișoară, I.O.(coord), *Educația digitală*, Iași, Polirom, 2020.

3 Florian, B., & Țoc, S., (2020). Policy note: Educația în timpul pandemiei. Răspunsuri la criza nesfârșită a sistemului educațional românesc. <http://snspa.ro/policy-note-educatia-in-timpul-pandemiei-raspunsuri-la-criza-nesfarsita-a-sistemului-educational-romanes>

4 Tőkés, G., & Velicu, A. (2015). Poveștile de dincolo de statistici. Despre competențele digitale ale copiilor și adolescenților din România. (The Story behind the Statistics: On the Digital Competences of Romanian Youth). *Revista Română de Sociologie*, 5-6.

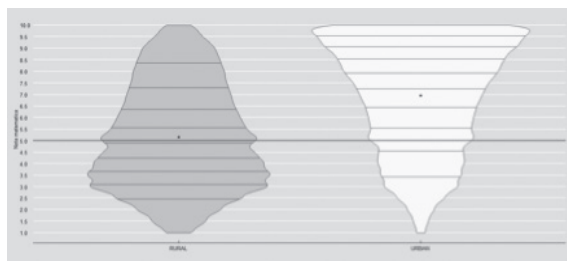
5 <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

6 Cernat, V. (2018). „Despre inegalități și valoarea notelor în sistemul românesc de învățământ. O analiză a rezultatelor de la evaluarea națională din 2017.” <https://republica.ro/despre-inegalitati-si-valoarea-notelor-in-sistemul-romanesec-de-invatamant-o-analiza-a-rezultatelor-de>

PISA și tipul de itemi ce se aplică la Evaluările Naționale de la clasele a II-a, a IV-a, a VI-a, respectiv a VI-a.⁷

Încă de la început, evaluările care s-au aplicat la clasele a II-a, a IV-a și a VI-a au fost gândite pe modelul evaluărilor internaționale IEA-PIRLS, IEA-TIMSS și PISA, iar conținutul testelor a vizat o evaluare specifică, diferită de cea existentă în mod curent, la clasă. Din analiza comparativă, pe ani, a rezultatelor evaluărilor naționale se poate observa că diferențele dintre rural și urban cresc progresiv de la clasa II-a, apoi, pe rând, clasa a IV-a, clasa a VI-a. Însă, cea mai vizibilă diferență o remarcăm în rezultatele la evaluarea națională, la finalul clasei a VIII-a, din România, în funcție de mediul unde este situată școala. Astfel, elevii care învață în mediul rural obțin note mai mici decât cei care învață în mediul urban, iar matematica este disciplina unde aceste diferențe sunt mai consistente.⁸

Cernat (2018) surprinde într-un grafic de tip violin situația rezultatelor obținute de către elevii absolvenți ai clasei a VIII-a, la matematică, la evaluarea națională din 2018 (ultimele date centralizate pe site-ul MEC), evidențându-se discrepanța dintre mediul rural și cel urban, în distribuția notelor obținute la matematică, la Evaluarea Națională din 2018.

Sursa: Cernat, 2018

Dintr-un total de 18 884 de elevi participanți la evaluarea națională, peste 50% (9951 elevi) au obținut note sub 5 la disciplina matematică.

7 Lăudoiu, D., (2019). Raport Național al CNEE privind Evaluările Naționale din România -2019. file:///C:/EN_2,4,6/Raport_EN%202019

8 Motoi, G. (2018). Using Performance Indicators to Design the Outlook on Quality and Efficiency of Education Systems. A Comparative Analysis (Romania-France) of Students' Results at International Assessments. *Revista de Științe Politice. Revue des Sciences Politiques*, (60), 68-75

Rezultatele Evaluării Naționale de la sfârșitul clasei a VIII-a, din 2019, arată că elevii care învață în școlile din mediul rural au obținut o medie de 5.42, în vreme ce elevii din mediul urban au obținut o medie de 7.01, diferența dintre aceștia fiind de 1.59 puncte.⁹

În contextul pandemiei și al învățării la distanță, era de așteptat ca diferența de capital digital dintre elevi (elevi care învață în școli din mediul rural vs. elevi care învață în școli din mediul urban) să adâncească decalajul în 2020, la peste 1.60 puncte.

Teoretic, având în vedere precizările unor acte normative emise de către MEC, printre care OMECTS nr. 4801 din 31.08.2010, evaluarea națională este una non-elitistă. În conținutul acestuia se precizează faptul că subiectele elaborate vor avea „un nivel mediu de dificultate” (Art. 15, pct. 1 lit. b). Însă realitatea demonstrează altceva. Studii precum cel al lui Cernat (2018) sau Țoc (2018), arată diferențe mari între mediile obținute pe parcursul anilor de gimnaziu și notele obținute la evaluarea națională. Acest decalaj poate fi explicat și printr-o supraevaluare a elevilor din mediul rural, în evaluările ritmice sau sumative, din timpul anilor de studiu.

Despre evaluările internaționale PISA

Rezultatele PISA din anul 2000 au constituit baza primului studiu comparativ internațional care a evaluat competențele transcurriculare, dar și motivația elevilor, alte aspecte ale atitudinii acestora față de învățare, familiarizarea lor cu activitățile TIC și învățarea autoreglată.¹⁰

Țara noastră a participat pentru prima dată la această evaluare în anul 2006. Din nefericire, în ciuda plasării României pe poziții cu un număr mare de analfabeți funcțional, relevanța acestor date pentru schimbările politicilor educaționale a fost aproape neînsemnată.¹¹ La testul PISA din 2018 elevii din România nu au participat la evaluarea competențelor globale și nici la cea de educație financiară.¹²

9 <https://data.gov.ro/dataset/rezultate-evaluare-nationala-2019>

10 Dobbins, M., & Martens, K. (2012). Towards an education approach à la finlandaise? French education policy after PISA. *Journal of Education Policy*, 27(1), 23-43.

11 Bădescu, G.,(coord).(2019) .Ce spun testele PISA despre calitatea școlii din România. Cluj. Presa Universitară Clujeană <https://www.scoala9.ro/ce-spun-testele-pisa-despre-calitatea-scolii-din-romania-/380/>

12 OECD (2019), PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>

În anul 2018, în România, testele de evaluare PISA au fost aplicate în 170 de instituții de învățământ. Au participat 5081 de elevi din clasele VII-X, fiind validate și prelucrate 5075 de teste. Următoarea evaluare PISA se va derula în 2021.

Conform Raportului OECD, din 2019, făcut public în decembrie, 2019 pe site-ul Ministerului Educației și Cercetării, comparativ cu ciclul anterior de testare, din 2015, la nivel internațional, media rezultatelor testării PISA din 2018 a înregistrat o ușoară scădere, după cum urmează: citire/lectură – 487, față de 493, matematică – 489, față de 490, științe – 489, față de 493, în 2015).

Același trend este vizibil și în țara noastră: citire/lectură – 428 (comparativ cu 434 în 2015), matematică – 430 (comparativ cu 444, în 2015) și științe – 426 (comparativ cu 435, în 2015).

Scorurile înregistrate în 2018 sunt mai mari în raport cu rezultatele din anii 2006 și 2009, dar ușor mai mici comparativ cu cele înregistrate în 2015.¹³

Influența statutului socio-economic al familiei asupra rezultatelor învățării

Printre factorii care influențează rezultatele învățării putem enumera: factorii ce țin de capacitățile intelectuale ale individului, capitalul cultural al familiei, statutul socio-ocupational al părinților și factori ce țin de școală și mediul educațional.¹⁴

În ansamblu, statutul socio-economic reprezintă factorul major de influență asupra performanțelor elevilor.¹⁵ Spre exemplu, la evaluarea PISA, din 2018, elevii din România, care provin din familii cu statut socio-economic bun, au obținut la citire cu 109 puncte mai mult decât cei din familii cu statut socio-economic scăzut, diferența fiind mult mai mare decât cea înregistrată la testarea din 2009 (86 de puncte). Statutul socio-economic a fost strâns corelat și cu performanțele la matematică și științe.

13 Bădescu, G.,(coord).(2019) .Ce spun testele PISA despre calitatea școlii din România. Cluj. Presa Universitară Clujeană <https://www.scoala9.ro/ce-spun-testele-pisa-despre-calitatea-scolii-din-romania-/380/>

14 Țoc, S. (2016). *Familie, școală și succes școlar în învățământul liceal românesc*. Calitatea vieții, 27(3), 189-216.

15 Dobbins, M., & Martens, K. (2012). Towards an education approach à la finlandaise? French education policy after PISA. *Journal of Education Policy*, 27(1), 23-43.

Elevii români din medii dezavantajate au aspirații școlare mai reduse, chiar și cei care înregistrează rezultate foarte bune. Conform raportului OECD pentru România, 1 din 4 elevi din medii dezavantajate se gândește că nu va absolvi învățământul terțiar, comparativ cu 1 din 30 de elevi din medii socio-economice avantajate.¹⁶

Datele de cercetare arată disparități semnificative ale rezultatelor între școli. Cu alte cuvinte, există tendința de grupare pe școli a elevilor cu rezultate bune. De asemenea, un elev dintr-o familie cu statut socio-economic dezavantajat are doar 13% șanse să fie înscris într-o școală plasată între primele 25% după performanță (media OECD fiind de 17%).

Există cercetări precum cele ale lui Reay (2005)¹⁷ sau Miller (2009)¹⁸ care au demonstrat că elevii care provin din clasa de mijloc se adaptează mai ușor mediului școlar, în comparație cu elevii care provin din familii de clasă muncitoare, tocmai pentru că beneficiază de forme de capital cultural mai diversificat. Părinții din clasa de mijloc au o mai bună experiență și cunoaștere despre cum funcționează sistemul de învățământ. Cadrul teoretic folosit în astfel de studii este teoria reproducerii culturale a lui Bourdieu (1990)¹⁹, potrivit căreia clasele dominante folosesc sistemul de învățământ pentru a transmite și reproduce propria cultură.

În România, 49,4% dintre profesorii care predau la școlile partii cipante la evaluarea PISA au urmat cursuri de master, acest procent fiind mai mare decât media țărilor participante la testare, respectiv 43,9%. Cu toate acestea, datele arată o corelație slabă între rezultatele elevilor și nivelul de studii al profesorilor. În mare măsură atitudinea profesorilor față de predare, entuziasmul manifestat în activitatea didactică influențează rezultatele elevilor.²⁰

Contextul pandemiei de SARS-Cov 2 și capitalul digital al elevilor

Suntem în fața unor provocări majore provocate de pandemia de SARS-CoV-2, iar digitalizarea educației pare să fie o soluție în flexibilizarea

16 OECD (2019), PISA 2018 Results (Volume II): Where All Students Can Succeed, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b5fd1b8f-en>

17 Reay, D. (2005). Beyond consciousness? The psychic landscape of social class. *Sociology*, 39(5), 911-928.

18 Miller, W. R. (2009). Toward a theory of motivational interviewing. *American psychologist*, 64(6), 527.

19 Bourdieu, P. (1990). *Structures, habitus, practices. The logic of practice*, 52-65

20 Neagu, G. (2011). „Efectul școlă” asupra performanțelor educaționale ale elevilor. *Calitatea vieții*, 22(3), 239-266.

modalităților de abordare educațională pentru viitor. Totuși, este dificil de anticipat dacă această provocare de ordin tehnologic, privită ca o oportunitate pe termen scurt, va putea sau nu să se transforme într-o amenințare, pe termen mediu și lung.²¹

De fapt, criza pandemiei a generat și o criză a sistemului educațional, vizibilă pe diferite segmente, inclusiv în diferențele privind accesul elevilor la lecțiile online, în funcție de statutul socio-economic al familiei de proveniență.

Experiența din ultimul timp, din România, când procesul de predare-învățare a trebuit să fie mutat, mai degrabă, într-o manieră ad-hoc în zona online, dar și studii precum *”Educația în timpul pandemiei. Răspunsuri la criza nesfârșită a sistemului educațional românesc”*²², raport elaborat de către Florian și Țoc (aprilie, 2020) sau *„Educația la distanță în perioada stării de urgență”*²³, coordonat de Adrian Hatos și realizat de către Universitatea din Oradea, în colaborare cu Universitatea „Ștefan cel Mare”, din Suceava (aprilie, 2020) ne conduc înspre două întrebări fundamentale, pentru care avem nevoie de răspunsuri și soluții urgente:

- În ce măsură se va regăsi educația tradițională în varianta celei derulate la distanță?
- Va putea asigura școala românească diminuarea inegalităților de șanse dintre elevi?

În contextul pandemiei de SARS- CoV-2, analizând cadrul în care s-a realizat trecerea la procesul de învățare online, sunt notabile trei dimensiuni importante: accesul sau lipsa de acces la internet, decalajul privitor la modul de utilizare al instrumentelor digitale între elevi, diferențele existente între școli, în ceea ce privește capacitatea acestora de sprijini învățarea în context digitalizat.²⁴

21 Ceobanu, C., Cucos, C., Istrate, O., Pânișoară, I.O.(coord.) (2020). Educația digitală. Iași. Polirom.

22 Florian, B., & Țoc, S., (2020). Policy note: Educația în timpul pandemiei. Răspunsuri la criza nesfârșită a sistemului educațional românesc, <http://snspa.ro/policy-note-educatia-in-timpul-pandemiei-raspunsuri-la-crisa-nesfarsita-a-sistemului-educational-romanesc>

23 Raport - Educația la distanță în perioada stării de urgență Sondaj național, Aprilie, 2020. Raport elaborat de Prof. Univ. Dr. Habil. Adrian Hatos, <http://socioumane.ro/blog/ccs/files/2020/04/raport-educatia-la-distanța-9-aprilie-corectat-1.pdf>

24 Florian, B., & Țoc, S., (2020). Policy note: Educația în timpul pandemiei. Răspunsuri la criza nesfârșită a sistemului educațional românesc. <http://snspa.ro/policy-note-educatia-in-timpul-pandemiei-raspunsuri-la-crisa-nesfarsita-a-sistemului-educational-romanesc>

Statutul socio-economic al elevilor este în relație cu fiecare dintre aceste dimensiuni, așa încât, elevii dezavantajați au acces mai limitat la internet, au competențe de utilizare mai reduse și învață în școli ce posedă mai puține resurse. Potrivit analizelor realizate de Moreno și Gortazar (2020)²⁵, în România, doar 35% dintre elevii care au participat la testele PISA învață în școli care dispun de o platformă online de învățare, valoare care plasa România în ultima parte a clasamentului țărilor participante.²⁶

Felul în care elevii utilizează TIC, în contextul creat al pandemiei, a generat o serie de transformări ce influențează educația, iar aceste influențe și schimbări, pozitive sau negative, sunt regăsite la diverse domenii și pe diferite segmente ale vieții sociale.²⁷

În varianta învățării online, cadre didactice care predau la diferite niveluri de învățământ, au remarcat că această alternativă educațională le solicită mai mult timp decât în maniera tradițională; totodată, percepția este că reușesc mult mai greu să motiveze și să mențină interesul elevilor pentru învățare.

Această limită a fost pusă în evidență cu mai mult timp în urmă, în studii precum cel coordonat de Coates (Coates et al. 2004)²⁸, când s-a demonstrat eficiența educațională redusă a predării – învățării online.

În contextul pandemiei de SARS-CoV-2, experți ai SNSPA au realizat un studiu privitor la starea educației și efectele pandemiei. Analiza a vizat, printre altele, inegalitatea de șanse la educație, identificată drept „una dintre provocările fundamentale ale sistemului de învățământ românesc”, precum și problematica competențelor digitale ale profesorilor și trecerea la sistemul online de predare – învățare despre care autorii

25 Moreno, J. M., & Gortazar, L. (2020). Schools' Readiness for Digital Learning in the Eyes of Principals: An analysis from PISA 2018 and its implications for the COVID19 (Coronavirus) crisis response. *Education for Development Blog*, Washington, DC: *The World Bank*. Schools' readiness for digital learning in the eyes of principals. An analysis from PISA 2018 and its implications for the COVID19 (Coronavirus) crisis response

26 Fernández, Á., Fernández, C., Miguel-Dávila, J. Á., Conde, M. Á., & Matellán, V., Supercomputers to improve the performance in higher education: A review of the literature. *Computers & Education*, 2019, 128, pp. 354.

27 Nicola, G. C. (2020). The Prosocial Behaviour of Adolescents in Online Video Games. A Literature Review. *Rev. Universitara Sociologie*, 2020.

28 Coates, D., Humphreys, B. R., Kane, J., & Vachris, M. A. (2004). „No significant distance” between face-to-face and online instruction: Evidence from principles of economics. *Economics of Education Review*, 23(5), 533-546.

spun că dezvăluie „o imagine generală a dificultăților asociate cu trecerea la învățământul desfășurat exclusiv în mediul online”.²⁹

Nivelul competențelor de utilizare TIC al cadrelor didactice din învățământul preuniversitar este foarte greu de evaluat cu acuratețe. Unul dintre indicii ar fi numărul redus de programe de formare în domeniul TIC oferite de către Casele Corpului Didactic în ultimii 5 ani. De aceea, printre soluțiile oferite ca urmare a acestui studiu, autorii subliniază importanța formării cadrelor didactice în vederea dobândirii de competențe tehnice necesare utilizării TIC pentru învățarea online.

Alte efecte în plan psihologic generate de pandemie

Din cauza schimbărilor generate de apariția pandemiei³⁰ și a dificultăților inerente unui sistem nepregătit pentru o astfel de schimbare, elevii au avut de parcurs o criză de adaptare la toate acestea.³¹ Criza reprezintă, de fapt, o perturbare temporară a mecanismelor de reglare ale sistemului persoanei sau familiei, perturbare care poate avea cauze interne și/sau externe. Criza exprimă într-un mod specific interdependența dintre psihic și social și schimbări determinate în individ, orice schimbare din sfera socialului, întrucât fiecare persoană este o sumă de constructe influențate social și care determină sensul experienței sociale.³²

Mobilizarea noastră cu scopul de a soluționa o criză este mai bună sau mai puțin bună în funcție de complexitatea situației, de importanța obiectivelor urmărite, iar astfel ne implicăm mai profund în acțiune sau, dimpotrivă, avem o implicare superficială pentru soluționarea acesteia. Direcția este cea care ne focalizează înspre scopul propus, este finalitatea

29 Florian, B., & Țoc, S., (2020). Policy note: Educația în timpul pandemiei. Răspunsuri la criza nesfârșită a sistemului educațional românesc, <http://snspa.ro/policy-note-educatia-in-timpul-pandemiei-raspunsuri-la-crisa-nesfarsita-a-sistemului-educational-romanesc>

30 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Spiritual lessons observed through the coronavirus crisis”, în *Dialogo. Issue of Modern Man*, vol.6, nr.2. 2020, Publisher: EDIS - Publishing Institution of the University of Zilina. Powered by: RCDST (Research Center on the Dialogue between Science & Theology), Ovidius University of Constanta. Romania, pp. 71-82

31 Rad, D., Ignat, S., Maier, R. V., Redeș, A., (2019). The dynamic relationship between humor and universalism as growth anxiety-free type of values, *Revista Plus Education*, Universitatea “A Vlaicu” din Arad, vol 22, nr.1, 2019

32 Barus-Michel, J., (2011). Criza ca obiect al psihologiei clinice sociale, în *Psihosociologia crizei*, vol.coord. Barus-Michel, J., Neculau, A., Editura Trei, București.

care dă măsura succesului sau a eșecului.³³ Dimensiunea valorică este cea care ne orientează înspre a ne legitima credințele, interesele, relaționările dar, de asemenea și felul în care rămânem deschiși la noi achiziții și transformări ale propriei persoane.³⁴

Concluzii

Mutarea procesului educațional în spațiul on-line, dincolo de avantajele pe care le prezintă, se va reflecta negativ în mai multe aspecte, printre care și în zona rezultatelor învățării elevilor, deoarece această alternativă scade motivația pentru învățare a elevilor, având la bază lipsa interacțiunilor față în față.

Dreptul la educație ar fi trebuit să reprezinte garanția asigurării accesului tuturor elevilor din România la activitățile didactice on-line.

Bibliografie

- Barus-Michel, J., (2011), „Criza ca obiect al psihologiei clinice sociale”. In *Psihosociologia crizei*, vol.coord. Barus-Michel, J., Neculau, A., Editura Trei, București.
- Bădescu, G.,(coord).(2019). *Ce spun testele PISA despre calitatea școlii din România*. Cluj-Napoca. Presa Universitară Clujeană <https://www.scola9.ro/ce-spun-testele-pisa-despre-calitatea-scolii-din-romania-/380/>
- Bourdieu, P. (1990). *Structures, habitus, practices. The logic of practice*, 52-65.
- Ceobanu, C., Cucos, C., Istrate, O., Pânișoară, I.O.(coord) (2020). *Educația digitală*. Iași. Polirom.
- Cernat, V. (2018). „Despre inegalități și valoarea notelor în sistemul românesc de învățământ. O analiză a rezultatelor de la evaluarea națională din 2017” <https://republica.ro/despre-inegalitati-si-valoarea-notelor-in-sistemul-romanesc-de-invatamant-o-analiza-a-rezultatelor-de>

33 Maier, R., Sîrbu, M., *Streamlining the work of social workers through the optimization of certain characteristics of emotional intelligence, Scientific Research and Education in the Air Force – AFASES 2017*, Vol 1/2017.

34 Ioan-Gheorghe Rotaru, “Spiritual lessons observed through the coronavirus crisis”, în *Dialogo. Issue of Modern Man*, vol.6, nr.2. 2020, Publisher: EDIS - Publishing Institution of the University of Zilina. Powered by: RCDST (Research Center on the Dialogue between Science & Theology), Ovidius University of Constanta. Romania, pp. 71-82

- ✦ Coates, D., Humphreys, B. R., Kane, J., & Vachris, M. A. (2004). „No significant distance” between face-to-face and online instruction: Evidence from principles of economics”. *Economics of Education Review*, 23(5), 533-546.
- ✦ Dobbins, M., & Martens, K. (2012). „Towards an education approach à la finlandaise? French education policy after PISA”. *Journal of Education Policy*, 27(1), 23-43.
- ✦ Fernández, Á., Fernández, C., Miguel-Dávila, J. Á., Conde, M. Á., & Matellán, V. (2019). „Supercomputers to improve the performance in higher education: A review of the literature”. *Computers & Education*, 128, 353-364.
- ✦ Florian, B., & Țoc, S., (2020). *Policy note: Educația în timpul pandemiei. Răspunsuri la criza nesfârșită a sistemului educațional românesc*. <http://snspa.ro/policy-note-educatia-in-timpul-pandemiei-raspunsuri-la-criza-nesfarsita-a-sistemului-educational-romanesc/>
- ✦ Lăudoiu, D., (2019). *Raport Național al CNEE privind Evaluările Naționale din România -2019*. file:///C:/EN_2,4,6/Raport_EN%202_%2019
- ✦ Maier, R., Sirbu, M., (2017). *Streamlining the work of social workers through the optimization of certain characteristics of emotional intelligence, Scientific Research and Education in the Air Force – AFASES 2017*, Vol 1/2017.
- ✦ Miller, W. R.(2009). „Toward a theory of motivational interviewing”. *American psychologist*, 64(6), 527.
- ✦ Moreno, J. M., & Gortazar, L. (2020). Schools’ Readiness for Digital Learning in the Eyes of Principals: An analysis from PISA 2018 and its implications for the COVID19 (Coronavirus) crisis response. *Education for Development Blog*. Washington, DC: The World Bank. Schools’ readiness for digital learning in the eyes of principals. An analysis from PISA 2018 and its implications for the COVID19 (Coronavirus) crisis response
- ✦ Motoi, G. (2018). „Using Performance Indicators to Design the Outlook on Quality and Efficiency of Education Systems. A Comparative Analysis (Romania-France) of Students’ Results at International Assessments.” *Revista de Științe Politice. Revue des Sciences Politiques*, (60), 68-75
- ✦ Neagu, G. (2011). „Efectul școală” asupra performanțelor educaționale ale elevilor.” *Calitatea vieții*, 22(3), 239-266.
- ✦ Nicola, G. C. (2020). „The Prosocial Behaviour of Adolescents in Online Video Games. A Literature Review”. *Revista Universitară Sociologie*, 2020.

- ✦ OECD (2019), *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>
- ✦ OECD (2019), *PISA 2018 Results (Volume II): Where All Students Can Succeed*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b5fd1b8f-en>
- ✦ Rad, D., Ignat, S., Maier, R. V., Redeș, A., (2019). „The dynamic relationship between humor and universalism as growth anxiety-free type of values”. *Revista Plus Education*, Universitatea „A Vlaicu” din Arad, vol 22, nr.1, 2019.
- ✦ Raport- Educația la distanță în perioada stării de urgență Sondaj național, Aprilie, 2020. Raport elaborat de Prof. Univ. Dr. Habil. Adrian Hatos
- ✦ Reay, D. (2005). „Beyond consciousness? The psychic landscape of social class”. *Sociology*, 39(5), 911-928.
- ✦ Rotaru, Ioan-Gheorghe (2020). „Spiritual lessons observed through the coronavirus crisis.” In *Dialogo. Issue of Modern Man*, vol.6, nr.2, Publisher: EDIS - Publishing Institution of the University of Zilina. Powered by: RCDST (Research Center on the Dialogue between Science & Theology), Ovidius University of Constanta. Romania, 71-82.
- ✦ Tőkés, G., & Velicu, A. (2015). „Poveștile de dincolo de statistici. Despre competențele digitale ale copiilor și adolescenților din România.” (The Story behind the Statistics: On the Digital Competences of Romanian Youth). *Revista Română de Sociologie*, 5-6.
- ✦ Țoc, S. (2016). „Familie, școală și succes școlar în învățământul liceal românesc”. *Calitatea vieții*, 27(3), 189-216.
- ✦ Țoc, S. (2018). *Clasă și educație. Inegalitate și reproducere socială în învățământul românesc*.
- ✦ <http://lex.europa.eu/>
- ✦ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>
- ✦ <https://data.gov.ro/dataset/rezultate-evaluare-nationala-2019>
- ✦ <https://www.scoala9.ro/ce-spun-testele-pisa-despre-calitatea-scolii-din-romania-/380/>